

Karácsony másnapja 1944.

Erre a napra már éppen felnőtt egy olyan nemzedék, mely nem is emlékezett másra, csak a háborúra. 1944 utolsó hónapjaiban Márai Sándor idejének nagyobbik részét, itt a Dunakanyarban, Leányfalun töltötte. Naplójában így emlékezik: „Hatodik napja reng a táj,

a ház, a kert az erdők. Az oroszok Vácott és Gödöllőn, a németek a szomszédos Szentendrén. Mi, itt a fronton éljük meg a Karácsonyt, valamilyen valószínűtlen, álomszerű helyzetben. Áthallani a Dunán a harangszót. Fót felől nagy csata robaja - második napja dühöng a viadal. Délután sétálni megyek. Az út mentén mindenfelé behavazott lövészárkok üresen, mint a tömegsírok. A táj várja a háborút, mely itt van már, nem is közel, hanem itt. Ez már nem táj, hanem hadterület hivatalosan is. „

Azt már mindenki tudta, hogy a 2. Ukrán Front katonái lassan körbezárják a Fővárost és hamarosan Szentendrét is elfoglalják. Különböző latolgatások után a lakosság úgy gondolta, hogy a Laktanya felől fognak érkezni, de azt sem zárták ki, hogy a Dunán át jönnek.

Mindenki félt a harcoktól s aki csak tehette elhagyta a belvárost, a pismányi dombok vagy a Kőhegy felé keresett magának átmeneti szállást. Mi is így tettünk. A mostani Kálvária úti buszforduló megállójánál volt a gyümölcsösünk. Ebben egy félig kész gyümölcsstárolásra szánt – kis ház várta a befejezést. Ideális helynek találtuk, mert közel volt a László-telepi házakhoz. Édesanyámmal és Lujza nővéremmel ott tartózkodtunk különösen éjszakánként. Aztán minden másként történt. Onnan is jöttek az oroszok ahonnan egyáltalán nem számítottunk rájuk, a püspökmajori forrás felől és a szmerdányi árkon át

fel a dombon. Nem is sejtettük, hogy az éjszaka leple alatt a katonák, ha nem is a „speizban”, de a kertünk végében voltak. 25.-én este onnan lőtték fel a színes sztálingyertyákat, melyek az egész térséget, színes fényárba borították. Mi éppen akkor értünk haza a templomból. Másnap reggel tejért mentem a Szatmári utcába. Tejet már nem kaptam az Elsikéktől, de számomra furcsa módon figyelmeztettek, hogy az „alsóízbégi „ úton menjek haza mert „sok katona jár erre felé”. Így is tettem. Útközben találkoztam Kiss Gyula bácsival, tüzelőt szállított szamaras kocsijával. Látásból ismertük egymást. Én a járdán haladtam Ő pedig az állatok mellett ment amikor hirtelen a fejünk felett elkezdtek süvíteni a golyók. A két szemben lévő dombról lőtték egymást a katonák. Csak a kerti fák törzse mögül kiálló puszkacsöveket láttam. Rohanni kezdtünk, a szívem a torkomban dobogott.

Gyula bácsi ostorral hajtotta a szamarakat. Valósággal beestem a kapun. Mindenki izgatott volt. A Szőnyi ház felől pergőtűz hallatszott, aztán kísérteties csend következett. Néhány katona megpróbált ellenállni, de hamar kiderült, hogy teljesen reménytelen a harc kimenetele. Az utolsó pillanatban a civilek átöltöztették őket. A feszült várakozó csendet három kozák törte meg, kezükben lövésre tartott géppisztollyal közeledtek az utcán. Nagyanyám ajkát egy „Bozse moj „sóhaj hagyta el.

Szorongva néztem ki az ablakon, gyerekként még nem fogtam fel, hogy a világháború legnagyobb pillanatainak egyikét élem át.

Lassan az utca is benépesült, őgyelgő kíváncsi emberekkel és katonákkal. Lujzával mi is elindulunk hazafelé . Édesanyánkkal a Damjanich utcában találkozunk, boldogan öleltük egymást, de haza nem mehettünk, kis házunkat az oroszok elfoglalták.

Mindenki dermedt bizonytalanságban szemlélte az aknavetőök rombolását, Strauszék házának teteje az utcán hevert. Ilyen bizonytalan helyzetben senki sem tanácsolta, hogy elinduljunk a városi lakásunk felé. Nagylelkű segítséget kaptunk Arnold Istvánéktól, befogadtak bennünket éjszakára sőt Strauszék is odajöttek. Tele volt az utcai szoba a jó melegben mindenki a nap történéseivel volt elfoglalva.

Édesanyám elmesélte, hogy reggel szellőztetés közben hangos furcsa beszédre lett figyelmes, óvatosan kinézett az ablakon és egy prémsapkás katona hátát pillantotta meg. Még annyi ideje volt, hogy a pincébe le tudott menni és máris elkezdődött a lövöldözés. Házunk háromszor cserélt gazdát. Hol a magyarok, hol az orosz katonák foglalták el és tartották puskájuk csövét a pincelejáró nyílásába. Ilyenkor egy fahasábot maga elé tartva szlovákul kérte az oroszokat „ Ruszki szoldát nye szteláj „ A szó legszorosabb értelmében a kertünkben is harcoltak, a mellettünk lévő borozdában egy Ács községből való magyar katona vesztette életét, a szőlőtőkék között egy orosz katona lelte halálát. Volt egy sebesült orosz tiszt is, akit ágyékon lőttek. Őt a harcok szünetében szobánkba vitték ott ápolták, ezért is nem tudtunk hazamenni.

Egy orosz tiszt távcsővel figyelte a László-telepi házakat, elég volt egy legényegyleti tányérsapkát észlelnie és máris oda lőttek a ház sarkánál felállított aknavetővel. Ráczék házánál a repeszek halálos sérülést is okoztak. De lőtték a Damjanich utca házait is, ekkor sérült meg Stauszék háza , Dombai Antalék háza elé és mögé is küldtek egy-egy lövedéket, szerencsére a harmadik középső találat már nem érkezett meg.

Ezalatt a férfiak átvizsgálták a környéket megszámozták halottakat, mire besötétedett a sebesült tisztet már elszállították. És akkor megjelent Kiss Gyula bácsi a szamaras kocsijával. „Nem tudnék nyugodtan lefeküdni addig amíg az a szegény fiú ott fekszik a borozdában” mondta halkan. A férfiak segítségével valamennyi holtat még az esti órákban az izbégi temetőbe szállították. Mi gyerekek az ablakból figyeltük az eseményeket.

Tisztelt Olvasó !

Mindent elkövettem, hogy a lehető legpontosabban írjam le annak a bizonyos decemberi napnak eseményeit, melyet a város külső kerületében éltünk át. Nem titkolt célom volt még, hogy sok évtized után fejet hajtva, tisztelegjek_ - esetleg az olvasóval együtt Kiss Gyula bácsi emléke előtt aki azon az estén bátorságáról és emberségéről tett tanúbizonyságot. Ma már tudjuk, hogy a város többi részén az elhunytak azon az éjszakán a szabadban maradtak.

Köszönöm Dombai Jánosnak, Jednákovicsné Elsik Irmának, Szolga Józsefnének és Piszkátor Istvánnak, hogy szándékomban erősítettek és segítségemre voltak a közös emlékek felidézésében.

Dr. Bodonyi Valéria